

„coup de foudre” kent der inspiratie. Kent hij het wél, dan mist hij in elk geval de vreugde der onmiddellijke weêrgave; het is hem eene behoefte, die inspiratie aan onderzoek te onderwerpen, te zien wat zij in zich heeft, wat er ondergrond en bestanddeelen van zijn, in welken zin zij overeenstemt met zijn geest. Ik wil hiermeê niet zeggen dat zijne kunst vergeestelijkte kunst zou zijn, eene kunst die naar sublimisatie streeft en het symbool ontwikkelt: daarvoor is zij te analytisch, te peuterig zou ik haast zeggen, te bijzichtig in den oorspronkelijken zin van het woord. Spreek ik dan ook het woord „geest” uit, dan dient daaronder verstaan, niet dat Spilliaert den oorspronkelijken indruk laat bezinken tot op den bodem van zijn gemoedsleven, hem verwerkt met de stoffeering van een dieper gevoel, maar dat hij hem, integendeel, opdrijft naar de snijkamer van zijn ontledend vernuft, naar de „curiosity shop” van zijne speurzieke intelligentie. Het oog van Spilliaert is steeds uit op ontdekkingen: zijn grootste deugd is zijn walg voor het oppervlakkig aanvaarden, voor de ontvanging der klaarblijkelijkheid. Hij wil *anders* zien, dan zijne schilderende lotgenooten, en hij wil vooral *anders* uitdrukken. Ik wil zeggen dat hij, ook bij de gewoonste voordracht — en zijne voordracht, tweede deugd die voortspruit uit de eerste, is zelden gewoon —, bedoelt, ons te openbaren wat hij achter het uiterlijke phaenomeen heeft gevonden of geraden, of meent geraden te hebben, of voorgeeft te hebben gevonden.

Die angst voor het Bepaalde dat, meent Spilliaert, steeds vol geniepige verborgenheden zit, geeft aan zijne kunst iets geheimzinnigs, dat aantrekt. Vergeet daarbij niet dat hij, in zijn dagelijksch leven, omringd is, hij Oostendenaar, met de geweldige mysteries van zee en hemel; in gestadige aanraking met het ruig-onbegrijpelijke van het bovenmenschenlijke visschersbestaan en, 's zomers, met het voor een oerbewoner der kust aantrekkelijke en tevens afstootende cosmopolitisme; onder de beheksing, aan de bedrieglijk-rustige haven, van het steeds onverzaadbaar avontuur. In zulke omgeving zal geen enkel kunstenaar, die er in de nieren één mée geworden is, het nog aanvaarden, zich neêr te leggen bij objectieve benadering: het zou hem volkomen onmogelijk zijn. Het valt op hoe weinig eigenlijke zeegezichten James Ensor heeft geschilderd, ook in zijn meest-impressionistischen tijd. En zoo Constant Permeke een oneindig getal marines heeft gegeven, dan zijn deze niet dan als studies te beschouwen, en dan nog wel van meer-introspectieven, steeds overdrachtelijken aard...

Waarheid is dat de schilder, die waarlijk van zee-atmosfeer is gedrenkt, daar in de eerste plaats een geweldigen prikkel in vind voor zijne imaginatie. Ik herinner mij een woord van den ouden luchtvaarder Capazza, dat ik uit het geheugen citeer: „On respire dans ces régions le sentiment des choses pures”. Een zelfde indruk beleeft men aan zee, zoodra men ervan doordrongen is. Dat alsdan de angst van het Bepaalde feitelijk